15.10.2021

SUPO 831/01.04.01.00/2021

Eduskunnan Hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Asia: VNS 8/2021 vp Valtioneuvoston puolustusselonteko

Lausunto:

Suojelupoliisilta on pyydetty asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston puolustusselonteosta. Suojelupoliisi lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Puolustusselonteko on kattava asiakirja Suomen puolustuskyvyn ylläpidosta ja kehittämisestä. Puolustusselonteko on erityisen mielenkiintoinen myös Suojelupoliisin näkökulmasta, koska kyseessä on ensimmäinen puolustusselonteko uuden tiedustelulainsäädännön voimaantulon jälkeen. Kuten selonteossa todetaan, uudet toimivaltuudet edellyttävät sekä siviili- että sotilaspuolella jatkuvaa oman toiminnan ja kyvykkyyksien arviointia ja kehittämistä, jotta viranomaiset pystyvät hoitamaan tuloksellisesti lakisääteiset tehtävänsä muuttuvassa toimintaympäristössä.

Sekä puolustusselontekoa että aiemmin annettuja sisäisen turvallisuuden selontekoa ja ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa yhdistää kansallisen turvallisuuden ulottuvuus. Käsillä olevassa globaalin maailmanjärjestyksen murroksessa kansallisen turvallisuuden rooli korostuu entisestään. Siitä huolimatta Suojelupoliisin rooli näiden selontekojen valmistelussa on ollut varsin vähäinen. Suojelupoliisi tarjoaa mielellään asiantuntemustaan valmisteluun, kun selontekoja tulevina vuosina päivitetään. Suojelupoliisin mielestä mahdollisimman laaja-alainen, myös asiantuntijavirastot osallistava valmistelu takaa jatkossa parhaan mahdollisen kokonaiskuvan turvallisuusympäristön ja ulko- ja turvallisuuspoliittisen päätöksentekoympäristön kehityksestä.

Kybervakoilu

Puolustusselonteossa nostetaan esiin ajankohtaisia kyber- ja informaatiopuolustukseen liittyviä kysymyksiä. Kyberympäristössä ja informaatioympäristössä Suomeen voi vaikuttaa ilman, että tekijän tarvitsisi astua fyysisesti Suomen maaperälle ja ilman, että vaikuttamiseen tarvittaisiin valtavia resursseja.

Globaalin jännitteen lisääntyminen erittäin todennäköisesti lisää kybervakoilun uhkaa myös Suomessa. Kybervakoilussa tunkeudutaan tietojärjestelmiin salaisen tiedon hankkimiseksi. Kybervakoilun tavoitteena on hankkia tietoa, joka parantaa tekijävaltion asemaa globaalissa kilpailussa tai kaventaa kohdevaltion liikkumatilaa. Usein kybervakoilu myös loukkaa kohdevaltion väestön perusoikeuksia, kuten oikeutta yksityisyyteen tai luottamukselliseen viestintään.

Suojelupoliisi on turvallisuus- ja tiedustelupalvelu, jonka tehtäviin kuuluu Suomen siviiliyhteiskuntaan kohdistuvan kybervakoilun torjunta ja tiedon hankkiminen Suomen kansallista turvallisuutta loukkaavista kybervakoiluoperaatiosta. Suojelupoliisin mielestä siviiliyhteiskuntaan kohdistuvien kyberuhkien torjunnassa ja ennalta estämisessä viranomaisten yhteistyö toimii jo nyt erinomaisesti. Toimivaltaiset viranomaiset eli Suojelupoliisi ja liikenne- ja viestintäviraston Kyberturvallisuuskeskus tuntevat toistensa tehtävät ja tukevat aktiivisesti toisiaan. Suojelupoliisi pitää kuitenkin perusteltuna selonteossa esiin nostettua toimivaltuuksien kehittämistä. Samanaikaisesti tehtävänjako siviili- ja sotilasviranomaisten välillä tulee säilyttää selkeänä.

Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ovat täysin riippuvaisia tietoverkoista. Varsinkin valtion kriittisiin tietoverkkoihin kohdistuvien uhkien havainnoinnin tulisi olla nykyistä tehokkaampaa, jotta niihin kohdistuva vakoilu ja tietoverkkojen lamauttamisen mahdollistava toiminta voidaan havaita järjestelmällisesti ja riittävän varhaisessa vaiheessa. Tätä varten tulisi pohtia tietoliikenteen nykyistä tehokkaampaan analysointiin pohjautuvia ratkaisuja.

Suojelupoliisi tukee tavoitetta kehittää kybertilannekuvatoimintaa. Suojelupoliisi haluaa kuitenkin tuoda esiin, ettei yksi yksittäinen tilannekuva riitä kyberympäristön suojaamisessa. Sen sijaan tarvitaan joukko erilaisia tilannekuvia, joista kukin palvelee erilaisia tietotarpeita.

Laaja-alainen vaikuttaminen (hybridivaikuttaminen)

Puolustusselonteossa kuvataan moninaisia valtiollisen vaikuttamisen keinoja, joita kutsutaan laaja-alaiseksi vaikuttamiseksi. Laaja-alainen vaikuttaminen on suunnitelmallista, siinä yhdistellään eri keinoja, ja vaikuttamista on hyvin vaikea tunnistaa. Usein käytetään myös termiä hybridivaikuttaminen, joka käsitteenä on kuitenkin varsin epämääräinen.

Demokraattisten oikeusvaltioiden ja autoritäärisen hallintomallin välille on syntynyt systeeminen kilpailuasetelma. Kansallisten intressien ja systeemisen kilpailun kärjistyminen ohjaa myös vieraiden valtioiden Suomeen kohdistuvaa tiedustelu- ja vaikuttamistoimintaa, mikä on omiaan heikentämään Suomen turvallisuutta. Suomessa kansallista turvallisuutta uhkaava vakoilu näyttäytyy lähinnä Venäjän ja Kiinan toimintana.

Suomeen kohdistuu laajaa ja jatkuvaa vieraiden valtioiden henkilötiedustelua. Tiedustelun keskeisimpiin päämääriin kuuluu ennen kaikkea Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen kannanmuodostuksen ennakoiminen salaista tietoa hankkimalla, sekä poliittiseen päätöksentekoon vaikuttaminen. Kohteena on myös yliopistojen, tutkimuslaitosten ja yritysten soveltava tekninen tutkimus ja tuotekehitys.

Suojelupoliisi haluaa nostaa yhtenä vaikuttamisen keinona esiin myös niin kutsutun pakolaisvakoilun, jolla vieras valtio pyrkii hankkimaan tietoa tai painostamaan ja uhkamaan Suomessa asuvia omia tai entisiä kansalaisiaan. Ruotsissa ja Norjassa henkilöön kohdistuva vieraiden valtioiden tiedustelutoiminta on laitonta. Suomessa pakolaisvakoilua ei ole kriminalisoitu.

Digitalisaatio on muuttanut Suomeen kohdistuvan uhkan aiempaa epäsymmetrisemmäksi. Autoritääriset valtiot voivat valmistautua tulevaan

vaikuttamiseen myös legitiimein keinoin, kuten kriittiseen infrastruktuuriin kohdistuvien yritysostojen ja yhteishankkeiden kautta tai toimittamalla Suomeen laitteita ja ohjelmistoja, joissa käsitellään suojattavaa tietoa.

Selonteossa nostetaan esiin informaatiopuolustuksen kehittäminen. Suojelupoliisin arvion mukaan valtiollinen informaatiovaikuttaminen on viime vuosina kohdistunut lähinnä siviiliyhteiskuntaan eikä sotilaalliseen maanpuolustukseen. Siviiliyhteiskuntaan kohdistuvan informaatiovaikuttamisen ennalta estämisessä siviiliviranomaisilla on ollut ja on vastaisuudessakin keskeinen rooli. Informaatiovaikuttamiseen varautumisessa ja sen torjumisessa tarvitaan kuitenkin saumatonta siviili- ja sotilasviranomaisten yhteistyötä. Yhteistyön tarve korostuu kriisitilanteissa, joissa siviiliyhteiskunnan ja sotilaallisen maanpuolustuksen rajat liudentuvat.

Kuten Suojelupoliisi on jo sisäisen turvallisuuden selontekoa koskevassa lausunnossaan todennut, kokonaisuuden kannalta on olennaista, että jo saavutettujen toimintakykyjen ylläpitäminen ja resursointi turvataan tulevaisuudessa. Etenkin pysyvän ICT-ylläpitorahoituksen puuttuminen vaikeuttaa Suojelupoliisin toimintaa ja pitkäjänteistä kehittämistä ja uhkaa jättää aukon kansalliseen turvallisuuteen.

Suojelupoliisin esikuntapäällikkö Jyri Rantala